

**TMMOB
ŞEHİR PLANCILARI ODASI
İSTANBUL ŞUBESİ
XVI. DÖNEM**

**YARIŞMALAR
KOMİSYONU
RAPORU**

ŞUBAT 2022

TMMOB
Şehir Plancıları Odası
İstanbul Şubesi

SUNUŞ

Mekansal karar üretme pratikleri içerisinde önemli bir araç olan yarışmalar Türkiye'nin kentleşme tarihinde önemli bir yere sahiptir. Cumhuriyet'in ilk yıllarından başlayarak kentlerimizin inşasında yönlendirici olan yarışma pratiğinde zaman içinde kent bütününe yönelik planlama yarışmalarının yerini kentsel tasarım yarışmalarına bıraktığı söylenebilir. Çeşitli kapsam ve ölçeklerdeki yarışma süreçleri gerek jüri gerek katılımcı olarak katkı koyan meslektaşlarımız açısından da önemli bir uygulama alanını oluşturmaktadır. Özellikle son dönemde İstanbul'un önemli meydanlarının yarışma yoluyla yeniden tasarlanmasının gündeme gelmesi ve yarışma süreçlerinde geçmişten farklı uygulamalara gidilmesi hem meslek odamızın hem de meslektaşlarımızın bu alandaki sorumluluklarını değerlendirerek özellikle kentsel tasarım disiplini ve uygulamalarını sahiplenmesi açısından bir fırsat olarak değerlendirilebilir.

Bu gelişmeler ışığında Yarışmalar Komisyonu 2020 yılının Kasım ayında TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi bünyesinde, İstanbul gündeminde yer bulan yarışma süreçlerini değerlendirmek amacı ile kurulmuştur. Meslektaşlarımıza yapılan açık çağrı üzerine ilgililerin katılımıyla gerçekleştiren on toplantı boyunca TMMOB Şehir Plancıları Odası'nın ve meslektaşlarımızın yarışmalarda temsiliyeti, yasal çerçevenin getirdikleri, yarışma süreçlerinde şehir plancılarının tespit ettikleri sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri tartışılmıştır. Komisyon gündeminde yer bulan çeşitli ve kapsamlı konulara dair atılabilecek adımlar değerlendirilirken öncelikli olarak meslektaşlarımızla bu alana dair bilgi paylaşımını sağlayabilecek bir doküman hazırlanması kararlaştırılmıştır.

TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi Yarışmalar Komisyonu tarafından hazırlanmış olan bu rapor bugün ağırlıklı kentsel tasarım yarışmaları üzerinden kurulan şehircilik ve yarışmalar ilişkisini farklı boyutlarıyla ele alarak yarışma süreçlerine dair sorun alanlarını ve bu sorunlara dair önerileri tartışmaya açmayı amaçlamaktadır. Meslektaşlarımızın deneyimlerinden yola çıkılarak ortaya konulan rapor plan-proje ilişkisi, meslek odalarının ve meslektaşlarımızın yarışma süreçlerindeki rolü ve daha demokratik, daha katılımcı süreçlerin organizasyonuna odaklanan çözüm önerilerini içermektedir. Hem yarışma süreçlerinde farklı rollerle yer alan meslektaşlarımıza hem de yarışma süreçlerinde söz sahibi karar vericilere yol göstermesi hedeflenen bu çalışmanın Türkiye'de şehircilik alanında organize edilen yarışmaların geleceği açısından bir başlangıç adımı olarak görülmesini; gelecekte yarışmalarla ilişkilenen farklı disiplinlerin, kurum ve kuruluşların bir araya gelerek bu alanı geliştirmeye dönük tartışmalara katkı sağlamasını dileriz.

İçindekiler

SUNUŞ	2
1. Yarışma Ne Sağlar?	4
2. Şehircilik-Yarışmalar İlişkisi	5
3. Şehir Plancıları Odası'nın Yarışmalardaki Rolü	6
4. Kentsel Tasarım Yarışmaları ve Şehir Plancısının Süreçteki Rolü	8
5. Kentsel Tasarım Yarışma Sürecine Dair Öneriler	9

1. Yarışma Ne Sağlar?

Genel olarak yarışmalar, idarelerin daha eşitlikçi ve şeffaf proje ve fikir elde etme süreçleri yürütmesini ve bu süreçlere yarışmacı kimliği ile dahil olan meslek insanlarının ortak bir zeminde bir araya gelmesini sağlayan mekanizmalardır. Yarışmalar bir sorun ya da talebe yönelik olarak farklı çalışmaların sürece dahil olduğu, üretilen çalışmaların konusunda uzman olan bir jüri tarafından değerlendirilerek yarışma konusuna göre farklı fikir, yaklaşım ve çözümlerin belirlendiği süreçler olarak tanımlanabilir. Farklı amaçlarla, farklı biçimlerde gerçekleştirilen yarışmalar temelde belirlenen çerçevede çoklu çözüm önerilerinin elde edilerek "daha iyi" alternatiflerin toplanabilmesine olanak sağlar.

Türkiye’de yarışmalar, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu’nun 23. maddesi ile "Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı, Mühendislik, Kentsel Tasarım Projeleri, Şehir ve Bölge Planlama ve Güzel Sanat Eserleri Yarışmaları Yönetmeliği"ne bağlıdır. Yerel yönetimlerin kentsel mekana müdahale yöntemlerinden biri olan "yarışma", ilgili yönetmeliğin 3. maddesinde "Mimarlık, peyzaj mimarlığı, mühendislik, kentsel tasarım projeleri, şehir ve bölge planlama ve güzel sanat eserleri ile ilgili bir konunun gerçekleştirilmesi için gerekli fikrin, tasarımın, projenin, planın veya eserin bu Yönetmelik kurallarına göre çoklu katılıma açık ve oluşturulacak bir jüri tarafından seçilmesi amacıyla yapılacak organizasyon" olarak tanımlanır.¹

Yarışma süreci bir idarenin; bir mekanın, yapının, anıtın vb bir alanın tasarlanması sürecini yarışma ile gerçekleştirmeye karar vermesi ile başlar. İdarenin bu kararı almasının ardından öncelikle yarışma şartnamesinin hazırlanması için bir jürinin kurulması gereklidir. Danışman, Asıl ve Yedek jüri üyelerinin, İdare ve meslek odalarının eşgüdümlü çalışmasıyla belirlenmesinin ardından, yarışma şartnamesi ve ekleri ilgili yönetmeliğe uygun olarak hazırlanır. Belirlenen tarihler çerçevesinde soru-cevap aşamasının gerçekleştirilmesinin ardından yarışmaya katılacak adayların başvuru dosyaları, şartnamede belirlenen koşullara uygun olarak İdare adına yarışma raportörleri tarafından -elden ya da kargo ile- teslim alınır. Teslim edilen başvurulardan şartnamede belirlenen kriterlere uygun olanlar raportörler tarafından tasniflenerek jüri değerlendirmesi için hazır hale getirilir. Şartnamede belirlenen tarihlerde asıl ve yedek jüri üyeleri raportörler ile bir araya gelerek teslim edilen tüm projeleri -kapalı olarak- değerlendirir ve değerlendirmelerin her aşamasını raporlar. Yarışmanın değerlendirilmesi; şartnamede ilan edildiği şekliyle kazanan ilk üç projenin (sıralı ya da eşdeğer ödül olarak) belirlenmesi, mansiyon ödül alan projelerin belirlenmesi ve jürinin takdirine göre satın alma ödülü verilen projelerin belirlenmesi ve tüm bu seçimlerin gerekçeleriyle raporlanmasından oluşur. Değerlendirme

¹ Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı, Mühendislik, Kentsel Tasarım Projeleri, Şehir ve Bölge Planlama ve Güzel Sanat Eserleri Yarışmaları Yönetmeliği, <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=4716&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeliği&mevzuatTertip=5>

sürecinin kazanan projenin ve proje müellifinin belirlenmesi ile tamamlanmasının ardından yarışma sonuçları kamuoyuna ilan edilir. İdare tarafından geniş katılımı organize edilen kolokyumda projeler ve jüri değerlendirmesine ilişkin soruların cevaplanması ve projelerin sergilenmesi ile yarışma süreci tamamlanır. Yarışma süreçleri coğrafi anlamda ya da yarışma türleri açısından farklı biçimlerde organize edilebilir. Ulusal, uluslararası ve geniş katılımı, bölgesel düzeyde katılımı, ön seçimli ve davetli olarak düzenlenmektedir.

İlgili mevzuat yarışmaların hedeflerini kamu yararı esas alınarak;

- Ait olduğu konu özelinde; kültür, sanat, bilim ve çevre değerlerinin rekabet yoluyla geliştirilmesine, çok sayıda seçenekten en ekonomik, en işlevsel ve yenilikçi çözümlerin seçilmesine, müelliflerinin saptanmasına ve güzel sanatların teşvikine,
- Yönetmelik kapsamına giren mesleklerin gelişmesine, etik değerlerin yerleşmesine, uluslararası rekabet gücü kazanmalarına uygun ortamı sağlamak olarak tanımlamaktadır.

2. Şehircilik-Yarışmalar İlişkisi

Şehircilik ve yarışmalar arasındaki ilişki ağırlıklı olarak kentsel tasarım projeleri üzerinden kurulmaktadır. Tasarım yarışmalarının hangi nitelikteki alanlar için yapıldığına bakıldığında önemli bir payın kentlerdeki kamusal mekanların tasarlanması süreçlerine ait olduğu görülmektedir. Dolayısıyla ağırlıklı olarak meydan, park, vb kentsel tasarım ölçeğinde alanların tasarlanması için bir yöntem oluşturan yarışmalar; bunların dışında kıyı alanları, üst ölçekli stratejik kararlar gerektiren alanlar ve kentsel ya da kırsal bölgeler, hassas ekolojik alanlar için de gündeme gelebilmektedir.

Kentsel tasarım proje yarışmaları mevzuatta "stratejik planlarla uygulama önceliği belirlenmiş kamusal alanlarda, kent kimliğini belirleyici, kentin doğal, kültürel, tarihi ve sosyal özellikleri ile kullanımları açısından önem taşıyan kesimleri için özel uygulama ayrıntıları içerecek biçimde hazırlanan plan ve projeler ile üst ölçekte kimlik-imaj çalışması, orta ölçekte yapı ve çevresinin bütüncül bir anlayışla tasarlanmasını amaçlayan kitle-açık alan düzenleme çalışması, alt ölçeklerde ise kitlelerarası boşlukların çevresel tasarımını içeren yarışmalar" olarak tanımlanmaktadır. Diğer yandan kentsel tasarım yarışmalarının, olabilirlik, yaşanabilirlik, sürdürülebilirlik, maliyet analizi konularında da stratejiler geliştirmesi beklenmektedir.

Kentsel tasarım yarışmalarından beklentinin ne olması gerektiği; yaratıcı fikir, uygulanabilirlik, mekanın mevcut/tarihi kentsel dokusuna uygunluk, vb dinamiklerden hangisinin yarışmada başarılı olmanın temel bileşenini oluşturması gerektiği, yarışma özelinde farklılık gösterebilen bir konudur. Yarışmaların yalnızca mekansal çözümlere dair yaratıcı fikirlerin tartışıldığı ve daha iyi olan fikrin belirlendiği bir süreç olması gerektiğini savunan, ya da yarışma projesinin başarısını öne sürülen tasarım fikrinin mekandaki uygulanabilirliği ile ilişkilendiren farklı yaklaşımlar söz konusudur.

Kentsel tasarım yarışmalarında doğası gereği farklı ölçeklerde karmaşık sistemler, mülkiyet yapıları ve kentsel sorunların çözümü konu edilirken ülkemizdeki bazı örneklerde uygulama projesi niteliğinde mimari çözümlerin beklenmesi/istenmesi; yarışmada kamusal politika üretme ve kentsel strateji belirleyerek toplumsal, ekonomik, ekolojik, ulaşım ve benzeri konularda tutarlı ve uygulanabilir kararlar geliştirilmesini engellemektedir. Diğer yandan yarışmalardaki kapsamlı ve çeşitli ölçeklere ilişkin çözümlerin oldukça kısa süreler içerisinde üretilmesine dair beklenti, sonuç ürünlerin niteliği üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir.

Tarif edilen bu karmaşık kentsel yapı yarışmanın bir araya getirdiği disiplinleri de çeşitlendirmektedir. Şehir planlama, mimarlık ve peyzaj mimarlığı disiplinlerinin bir aradılığı kentsel tasarım yarışmalarının temelini oluştururken yarışma özelinde beklentilere bağlı olarak farklı disiplinlerin jüri ya da ekipler içerisinde temsiliyeti önem kazanmaktadır.

Son yıllarda Türkiye’de düzenlenen kentsel tasarım yarışmaları alanında tartışmaya konu olan önemli konulardan biri de “katılım” meselesidir. Yönetmelikteki tanımında yer alan “katılım” ifadesi çoğunlukla şehircilikte kentlilerin karar alma mekanizmalarına katılımını ifade eden “katılımcı” uygulamalar ile karıştırılmaktadır. Yarışmalar, çok sayıda proje elde edilmesine ve farklı disiplinlerin yer almasına olanak sağlaması yönüyle “katılımcı” olarak ifade edilebilmekte iken, profesyonel meslek insanlarıyla sınırlı olan bu dahiliyet, şehircilikte kullanılan katılım tanımıyla örtüşmemektedir. Diğer yandan günümüzde farklı uygulamalar görülmeye başlansa da, ilgili yönetmelik yarışma sürecinin kolokyum ve sergi aşaması dışında kamuoyuna açık herhangi bir süreç tanımlamamaktadır.

3. Şehir Plancıları Odası’nın Yarışmalardaki Rolü

Şehir Plancıları Odası mevcut durumdaki işleyişte yarışmayı düzenleyen idare tarafından jüri üyelerinin belirlenmesi sürecinde yarışma organizasyonuna dahil olmaktadır. Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı, Mühendislik, Kentsel Tasarım Projeleri, Şehir ve Bölge Planlama ve Güzel Sanat Eserleri Yarışmaları Yönet-

meliği'nin 18. maddesinde yer alan "Asli jüri üyelerinin; beş (5) kişilik jürilerde en az biri, yedi (7) kişilik jürilerde en az ikisi, yedek jüri üyelerinin ise en az biri Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin ilgili meslek odasından istenecek iki katı aday listesinden idarelerce seçilerek atanır." ifadelerine dayanarak meslek odalarından jüri üyesi görevlendirmeleri talep edilmektedir. Meslek odaları tarafından belirlenen temsilciler, jüri üyesi olarak yarışma hazırlık ve değerlendirme sürecine dahil olmak üzere idareye bildirilir. İdare bu isimler arasından bir asil bir de yedek olmak üzere odalardan iletilen temsilcileri jüri üyesi olarak seçer. Ancak burada yönetmelikte yer alan "ilgili meslek odası" ifadesi idarelerin yalnızca gerekli gördükleri meslek odalarından görevlendirme istemelelerine neden olabilmektedir.

Bu durum;

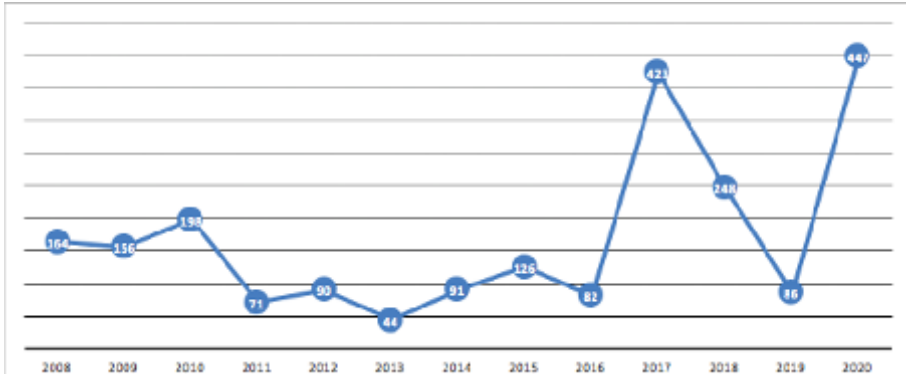
1. Tek yapı ölçüğü dışındaki tüm yarışmalarda ilgili tüm meslekler ve şehir plancılarının temsil edilememesi ve meslek odalarının bu süreçte etkili olamaması ile sonuçlanmakta;
2. Her yarışma konusu ve alanının kendi özgün niteliklerine göre ihtiyaç duyduğu ilgili sosyal bilimler, mühendislik ve güzel sanatlar alanlarından farklı uzmanlıkların dışarıda bırakılmasına neden olmakta;
3. Özellikle disiplinler arası olması gereken kentsel tasarım yarışmalarının farklı uzmanlıkları bir araya getiren yapısının zedelenmesine neden olmaktadır.
4. Görece iyi bir uygulamanın, her yarışma sürecinde, o yarışmaya konu olan alanın kendine özgü niteliğine ve dolayısıyla gereksinimine göre jüri kompozisyonu belirlenmesi şeklinde gerçekleştirilmesi mümkündür.

Bu işleyişte bir diğer sorun ise Şehir Plancıları Odası'ndan jüri talep edildiği aşamada yarışmaya dair belirli kararların alınmış olmasından kaynaklanmaktadır. Yarışmaya açılma kararı verildiği andan itibaren alan seçimi, yarışmanın kapsamı gibi temel konularda kararların alınması ve nadiren de olsa şartname hazırlığının ileri aşamalarında meslek odalarının geç dahil edilmesi yarışma süreçlerinde karşılaşılan önemli sorunlardan biridir. Meslek odalarının yalnızca jüri üyesi iletmek üzerinden tanımlanan görevini genişletebilecek bir sürecin organize edilmesi daha verimli uygulamaların gelişmesini sağlayacaktır.

4. Kentsel Tasarım Yarışmaları ve Şehir Plancısının Süreçteki Rolü

Şehircilik alanında düzenlenen yarışmaların ağırlığını kentsel tasarım yarışmaları oluşturmaktadır. Kentsel tasarım yarışmalarının temel faydası, kentsel mekanların düzenlenmesine dair çok sayıda fikir üretilmesine, ortaya çıkan farklı fikirlerin uygulamacı / idare tarafından değerlendirilmesine, aynı zamanda bu değerlendirmenin kentsel tasarım konusunda uzman bir jüri tarafından yapılmasına olanak sağlamasıdır. Şehir plancılarının yarışma süreçlerinde jüri ve ekip üyesi olarak rolü için -istisnaları bulunmakla birlikte- olumlu bir tablo çizmek mümkün görünmemektedir.

Jüri içindeki asıl ve yedek jüri üyesi dağılımının durumu, şehir plancılarının jüri kararına etki düzeyini belirleyebilmektedir. Kentsel tasarım alanının konusu ve ölçeği gereği disiplinler arası bir uzmanlık alanı olduğu düşünüldüğünde, jürideki niceliksel dağılıma dair bazı sorunlar olduğunu tespit etmek mümkündür. İdarenin tasarrufuna bırakılan jüri üyesi belirleme sürecinde belirli bir meslek grubunun ağırlık kazanması hem niceliksel hem niteliksel açıdan yarışmalarda şartnamenin oluşturulmasından sonuç ürünlerin değerlendirilmesine kadar pek çok farklı aşamada kapsamlı ele alışların geliştirilmesinin önüne geçmektedir. Yarışmanın konusu, kapsamı ve alanın niteliğine göre jüri içerisinde temsil edilecek meslek gruplarının dağılımında dengeli bir çeşitliliğin sağlanması önemlidir.

Grafik: Şehir Plancıları Odası Yarışmalar İçin Alınan Oda Üye Belgesi Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı

Yarışma ekipleri açısından değerlendirildiğinde; eğer şartnamede özellikle gerekliliği belirtilmemişse şehir plancılarının yarışmalara girme eğilimi -son yıllarda yükselmiş olsa da- mimarlar ve peyzaj mimarları ile karşılaştırıldığında oldukça düşüktür. Kentsel tasarım yarışmalarında genel yaklaşımın belirlenmesi,

üst ölçek plan kararları ile ilişkinin kurulması, yarışma alanının kentsel ölçekte kavranarak çözümler üretilebilmesi gibi pek çok konuda uzmanlıkları gereği söz sahibi olması gereken şehir plancılarının niceliksel temsilinin ve ekip içerisindeki rolünün gereğince güçlü olmaması elde edilen projelerin niteliğine yansımaktadır. Jüri kompozisyonunun dengeli kurulmadığı durumlarda, bu dağılıma bağlı olarak jürideki ağırlıklı temsil edilen meslek grubunun olası beklentileri sonuç ürünlere dair hedefleri belirleyebilmekte; bu durum ekip içerisindeki rollere de etki edebilmektedir. Şehir plancıları açısından bir diğer sorun ise yalnızca şartnamede zorunlu olarak tanımlandığı için şehir plancısının yarışma ekibine dahil edilmesi uygulamasının yaygın şekilde kullanılması ve bu yaklaşımın mesleki etik açısından oluşturduğu problemdir.

5. Kentsel Tasarım Yarışma Sürecine Dair Öneriler

Şehircilik ve planlama alanı içerisinde yarışma yöntemi ile çeşitli konu ve içeriklerde plan, proje ya da çözümler elde edilmesi mümkün olmakla birlikte, bugün başta İstanbul olmak üzere ülkemizde bu alanda ağırlığı kentsel tasarım yarışmaları oluşturmaktadır. Burada getirilen öneriler de şehir plancılarının kentsel tasarım yarışmalarındaki deneyimlerine dayanarak geliştirilmiştir.

Kentsel tasarım yarışmalarının bağlamını oluşturan karmaşık kentsel yapı ve problemler idarelerin yarışmayla ulaşmaya çalıştığı hedefler, yarışmadan beklentiler ve jüri dağılımı gibi pek çok farklı konuda belirleyicidir. Bu doğrultuda öncelikle yarışmanın açılma gerekçesi ve temel beklentilerinin idare tarafından net ve yarışmacılar için soru işareti bırakmayacak bir şekilde belirlenmesi gereklidir. Kentsel tasarım yarışması ile elde edilecek projelerin üst ölçekli planlar ile ilişkisinin nasıl kurulacağını belirlenmesi ve alanda ve yakın çevresinde yetki sahibi olan kurumların koordinasyonunun sağlanması tüm sürecin sağlıklı yürütülebilmesi için temel girdiler arasındadır.

Yarışma sürecinde en önemli konulardan biri de jürinin belirlenmesi aşamasıdır. Bu aşamada yarışmaların konu ve mekansal özgünlüğü bağlamında asli ve yedek jüri dağılımlarının ilgili meslek alanlarını geniş bir yelpazede ele alırken dengeli bir yapıda kurulması önemlidir. Mevcut yönetmelik sınırları içerisinde danışman jüri üyelerinin farklı disiplinleri barındıracak biçimde belirlenmesi ve yarışma sürecinde daha aktif bir rol oynaması mümkündür.

Görevlendirilen jüri üyelerinin jüriye meslek odası adına dahil olduğunun, yasal çerçevede ve uygulama aşamasında kayda geçmesi de temsiliyeti göstermesi açısından önem taşımaktadır. Öte yandan jüri belirleme sürecinde hem farklı disiplinlerin hem de meslek odalarının temsiliyetini güçlendirecek

mevzuat güncellemesi çalışmalarının da hızla gündeme alınması gerekmektedir.

Jüri açısından önemli bir diğer konu ise danışman, asli ve yedek jüri olarak adlandırılan jüri gruplarının değerlendirme süreçlerindeki rolleridir. Yasal mevzuat çerçevesinde danışman ve yedek jüri üyelerinin oy hakkı olmamasına karşın, yarışmanın tüm aşamalarında katkıda bulunmalarının sağlanması ve bu uygulamanın yaygınlaştırılması yarışmanın niteliği ve değerini arttıracaktır.

Jürinin görevi mevcut işleyişte yarışma şartnamesinin hazırlanması, yarışma sürecinin yürütülmesi ve sonuç ürünlerin değerlendirilmesini kapsamakta ve kolokyum ile sona ermekte; yarışma sonrası aşamalarda jürinin herhangi bir katkısı olmamaktadır. Yarışma ertesinde jüri ve ekibin sürece devam etmesi, özellikle uygulamaya geçiş aşamasında bir kontrol mekanizması kurulması açısından önemlidir. Yarışma sonrasında da sürece jüri tavsiye ve görüşlerinin yarışmada ödül alan projelerin uygulamaya geçmesi konusunda yol gösterici kabul edilmesi sonuç ürünün niteliği açısından kritik öneme sahiptir.

Yarışma süreçlerinin iyileştirilmesinde meslek odalarının katkı sunabileceği bir diğer uygulama jüri üyeleri ile meslek odalarının iletişimini sürdürmesini sağlayacak mekanizmalar geliştirilmesi şeklinde olabilir. Bu kapsamda meslek odaları tarafından görevlendirilen jüri üyeleri ile deneyim paylaşımlarının sağlanacağı çeşitli faaliyetler düzenlenebilir. Benzer şekilde yarışmaya katılan üyelerin de deneyimlerini meslek odaları içerisinde oluşturulacak Yarışmalar Komisyonu üzerinden paylaşabilmesi üyeler ve Oda arasındaki iletişimi arttırabilir.

Yarışmalar basit anlamıyla fikir beyan etmeye imkan sağlayan araçlardır. Fikrin geliştirilmesi, uygulama projesine dönüştürülmesi ise bunu takip eden teknik bir süreçtir. Farklı yarışma deneyimleri içerisinde bir bütün olarak ele alınması gereken bu sürecin birbirinden kopuk işlemesi, yarışma ile elde edilen fikir ve projelerden bağımsız ve farklı müellifler ile uygulamalar geliştirilmesi yarışmaların önemini azaltmanın yanı sıra telif hakları açısından sorunlara da neden olmaktadır. Dolayısıyla projelerin uygulanmasına kadar geçen tüm süreçlerin bütün olarak değerlendirilmesi, yarışmada ortaya konulan fikrin özünü kaybetmeden uygulanabilmesi esastır. Bunun için fikir sahibi kişi ya da ekibin tüm süreçlerde ve uygulama sonrasında işleyişte yönlendirici, denetleyici ya da müellif olarak yer alması sağlanmalıdır.

Diğer yandan kentsel tasarım yarışmalarında ağırlıkla beklenen uygulama projesi niteliği ve ölçeğinde ürünler kentsel tasarım yarışmalarının çok daha geniş bir yelpazede katkı koyabilme potansiyelini kısıtlayan bir yaklaşımdır. Diğer yandan kentsel tasarım yarışmaları ile özdeşleştirilen estetik kaygıların baskın hale gelmesi, yerin temel sorunlarını çözme arayışlarının önüne geçebilmektedir. Yarışmalar demokratik, özgürlüklere imkân sağlayan, çeşitlilikleri barındıracak kadar açık ve tüm bu niteliklerin sürdürülebilirliğini sağlayacak program ve politika önerileri ile mekânın yeniden elde edilmesini hedefleme-

lidir. Bu kapsamda kentsel tasarım yarışmaları ile elde edilen ürünlerin ve yarışmalardan beklentilerin yeniden düşünülmesi gerekmektedir.

Kentsel tasarım yarışmalarında tartışma konusu olan güncel meselelerden birini de katılımcı pratikler oluşturmaktadır. Kararlardan etkilenecek olan birey ve grupların karar verme sürecine dahil edilmesi olarak tanımlanan katılım kavramı yarışma süreçleri içerisinde farklı yöntemlerle uygulamaya geçmeye başlamıştır. Yakın zamana kadar kentlilerin yarışmalara dahil olabilmesi ancak yarışmanın sonuçlanması ardından mümkün olabilirken bugün farklı aşamalarda katılımın yolları aranmaktadır. Bu noktada katılımcı yarışma süreçlerinin geliştirilmesi anlamında atılacak bazı adımlar aşağıdaki biçimde özetlenebilir:

- Yarışma ilanından önce şartname hazırlık aşamasından başlayarak meslek odalarının, sivil toplum kuruluşlarının, farklı kesim ve gruplar ile kentlilerin aktif katılımını sağlayacak süreçler kurgulanması
- Yarışma öncesinde, yarışma sırasında ve sonrasında katılımcı süreç anlamında atılan tüm adımların ve bu sürecin çıktılarının yarışmaya olan etkilerinin şeffaf bir biçimde kamuoyu ile paylaşılması
- Yarışma ve değerlendirme aşamalarında katılımı genişletecek modellerin araştırılması
- Yarışma sonuçlandıktan sonra uygulama aşamasına geçerken katılımcı süreçlerin sürdürülmesi

Bu çalışma, Türkiye’de kentsel ölçekte ön plana çıkan yarışma türü olarak kentsel tasarım yarışmalarının temel sorunlarına değinmeyi ve tartışmaya açmayı hedeflemiştir. Şehircilik alanında yarışmaların geleceği açısından oldukça önemli sayılabilecek bu tartışma farklı türler, konular ve içeriklerdeki yarışmaları da kapsamaktadır. Konvansiyonel imar planlarıyla birlikte onun ötesinde kentin pek çok konusuna dair vizyon, bilgi ve çözüm sunabilecek farklı planlama yarışmalarının geliştirilmesi gibi tartışılması gereken pek çok konu olduğu açıktır.

YARIŞMALAR KOMİSYONU RAPORU

ŞUBAT 2022

TMMOB
Şehir Plancıları Odası
İstanbul Şubesi